

İSTANBUL
ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ

İstanbul Tarih Öncesi Arkeolojik Yüzey Araştırmaları ve Küçükçekmece Göl Havzası Kazıları: İlk Beş Yıllık Değerlendirme

Şengül Aydınğün

İstanbul'un en az bilinen geçmişi yazısız dönemleri kapsar. Yarımburgaz Mağarası, Fikirtepe ve Pendik yerleşimlerinin yanında son yıllarda Marmaray kazılarıyla ortaya çıkan Yenikapı verileri, tarih öncesi dönemler olarak, uygarlık tarihi açısından İstanbul'un kent belleğine katkı sağlıyor.

İstanbul'un Paleolitik çağları dışında, Neolitik ve Kalkolitik yerleşmeleri hakkında az çok bilgi sahibi olunmasına karşın, Tunç Çağları ile ilgili çok az, M.Ö. 2. Bin kültürleri hakkında ise hiçbir veriye ulaşılamamıştır. Oysa M.Ö. 3. ve 2. bin de Anadolu ve çevresinde yoğun bir yerleşme görülür. Bunun yanında M.Ö. 2 bin ortalarından itibaren güçlenen Hitit, Arzawa, Miken gibi Anadolu ve Ege'de büyük devletlerin ve imparatorlukların ortaya çıkıp, çıkar bölgelerini genişletmeye çalıştığı bir dönemde, ne İstanbul ne de yakın çevresinde herhangi bir yaşam izine rastlanılmaması büyük bir tarihsel boşluk yaratmaktadır. İstanbul'un Grek Kolonileri öncesi M.Ö. 1. bin yılların başına ait yerleşme sorunu da devam etmektedir.

Özellikle Erken Demir Çağ olarak tanımlanan M.Ö. 1200- 850 dönemine ait arkeolojik veriler neredeyse yok gibidir. Oysa, antik kaynaklarda Balkanlar'dan Anadolu içlerine doğru ilerleyen Trak/Frig halklarının Boğazlardan göç hareketleri anlatılır. Trak/Frig halklarının Çanakkale boğazından geçtiği kanıtlanmış ancak İstanbul boğazı geçişleri kanıtlanamamıştır.

Son yıllarda başlattığımız araştırmalar bu sorunların çözümlenmesine yöneliktir. Nitekim İstanbul Arkeoloji Müzeleri ek binası yapılırken çıkan çanak çömlek parçaları ve Yenikapı kazılarından birkaç kap parçası dışında, İstanbul'un Demirçağı'na ait arkeolojik kanıtlar, Küçükçekmece Göl Havzası Avcılar Firüzköy'de, Silivri ve Çatalca sınırlarında gerek seramik parçaları, gerek kült anıtları ve sunu merkezleri olarak karşımıza çıkmaya başlamıştır.

Yukarıda açıklanan sorunlara açıklık getirmek, kronolojik boşluğu doldurabilmek en önemlisi de hızla yayılan modern kentin altında kalacak tarih öncesi verilerin geri dönüşü olmayacak biçimde kaybolacağı kaygısıyla uluslararası bilim insanlarından oluşan bir ekiple İTA (İstanbul Tarih Öncesi Araştırmaları) Projesi başlatılmıştır.

İTA projesinin bir diğer ayağı ise Küçükçekmece Göl Havzasının Avcılar Firüzköy mevkiindeki kazılardır. M.Ö. 7. yüzyıldan, M.S. 11. yüzyıla kadar yoğun bir deniz ticaretinin yaşandığı anlaşılan bölgenin iki ya da daha fazla antik limanı, antik feneri, mermer yolları, anıtsal yapıları devasa açık sarnıç ve manastır/saray kompleksi üç yıldır kazılmaktadır. Ancak, buradaki ilk yerleşimin Neolitik döneme kadar uzandığı sanılmaktadır.